

Lag och evangelium – med Jesus som läromästare

Hållet vid kyrkodagar Sala 2011

av pastor Jakob Fjellander, Lutherska Konkordiekyrkan

Bröder och systrar i Herren!

Jag ska nu hålla ett föredrag som bär titeln *Lag och evangelium – med Jesus som läromästare*. Jag höll det första gången i maj i år i Norrköping, där en grupp lutheraner hade bett mig komma och klargöra vår syn på detta ämne. Därför förekommer det i särskilt början en del inslag i föredraget som kommer sig av att jag höll det för utomstående, vilket jag ber er ha förståelse för.

Jag vill börja med en fråga jag funderat mycket på: Hur kan det komma sig att israeliterna avföll så snart i öknen? De tågade ut ur Egypten sedan Gud gjort mäktiga under. Först de tio plågorna, och sedan själva uttåget då Gud dränkte hela den egyptiska hären i Röda havet. Efter tre månader slog de läger, och Mose gick upp på berget och var borta i fyrtio dygn. Då anser Israels folk att Gud var borta. Hela uttåget med alla sina mäktiga under, allt detta var borta för israeliterna, av noll och intet värde och de gör sig en ny gud. Hur är detta möjligt? Och under ökenvandringen sker ständigt nya avfall, trots alla under. Hur är det möjligt?

Jag kan inte dra någon annan slutsats än att förförelsens makt är stor. Förföraren, det är djävulen det. Att förförarens makt är stor, det kan vi lära våra barn på två minuter. Rent intellektuellt är det inga problem att lära sig. Men det är något helt annat att erfara och förstå. Att hålla det för en realitet i ens eget liv.

Djävulen går omkring som ett rytande lejon och söker någon att uppsluka står det. Men vi ska inte tro att han alltid framträder som ett rytande lejon. För ett rytande lejon är det lätt att upptäcka. Det både syns och hörs direkt. Ett rytande lejon, det är dock alltid hans sinnelag. Men han framträder som en varg i fårakläder. Han försöker dölja den falska läran och kommer med små avvikelser som kan se bra ut och liksom kan slinka med.

Det värsta av allt är att han angriper oss! Särskilt angriper han dem som vill vara bibeltrogna. Djävulen vill locka oss från Gud och hans Ord. Han vill få in små, små kilar för att gradvis skilja oss från Herren. Han är tålmodig och arbetar målmedvetet och på lång sikt. Lyckas han inte utföra sitt verk snabbt kan han också tänka sig att det tar något eller några tiotal år.

Till min sorg måste jag konstatera att förföraren är aktiv även mitt ibland oss som vill vara trogna mot Bibeln. De lutherska kyrkorna och rörelserna är splittrade. Låt oss inte sticka under stol med att detta är djävulens verk! Att förförelsens makt är stor, det är lätt att säga om någon som är långt bort och som inte är närvarande. Hur kunde till exempel Melancthon avfalla från *Tron allena och Kristus allena* och bli synergist? Det var förföraren som var framme. Det kan vi lätt konstatera. Men att han är verksam idag, räknar vi med det?

Men hur ska vi då förhålla oss till detta faktum att de bibeltrogna är splittrade och utsatta för djävulens attacker? Ja, det enklaste är förstås att ge upp. Man säger: Eftersom ärliga människor med uppriktigt sinne inte lyckats bli eniga kring den bibliska läran, så går det inte att komma fram till Sanningen. Och så lägger man ned hela projektet att hålla fast vid Bibeln. Det går inte, säger man. Absolut sanning är en illusion.

Vi som har samlats här har inte en sådan syn. Då vore vi inte här. Vi tror alla att Bibeln är sann och att vi ska hålla fast vid den. Vi har inte gett upp. Och det är bra. Men, det finns en fara här som jag vill rikta strålkastaren emot: Man ger upp litet grann. Man säger att Bibeln är sann och att de lutherska bekännelseskriterierna är en riktig utläggning av Bibeln. Men, säger man, vi kan ju aldrig nå fullständig

enhet i alla lärofrågor. Det går inte. En del svåra frågor får vi lämna öppna och fria. Så säger man, och så nöjer man sig med det.

Men då har man faktiskt gett upp litet grann. Detta är inte lösningen på problemet att de bibeltrogna är splittrade. Det hjälper inte att lämna några frågor öppna. Låt mig nu genast tillägga att jag inte menar att vi ska fastslå något som Bibeln inte uttalar sig klart om, utan jag talar om att man lämnar öppet sådant som Bibeln lär. Jag kan nämna ett exempel och tar då att Gud har skapat världen på sex vanliga dagar. Antingen är detta Bibelns lära, eller också är det inte det. Förvisso kan någon uppfatta det som en svår fråga. Jag har själv brottats med den en gång i tiden. Men min poäng är att vi inte ska lämna denna fråga eller andra frågor öppna. För tillåter man oenighet på en punkt får man rent principiellt tillåta oenighet på en annan punkt. Och en till, och en till... Det är som Luther säger, läran är som en ring. Den kan inte delas. Tar man bort en del har man ingen ring längre. Ingen kedja är starkare än sin svagaste länk. Läran måste bevaras hel och obruten. Vi kan inte kompromissa bort en enda av Guds Ords sanningar för enhetens och den falska fridens skull. Har vi konstaterat vad Guds Ord lär kan vi inte göra något undantag. I det jordiska, på det mänskliga planet, kan det ofta behövas sammanjämkningar och medelvägar. Guds Ord däremot måste vi helhjärtat hålla fast vid. För det enda sättet att lösa splittring och läroskillnad är att genom samtal bli sant eniga i Guds Ord. Ty utan enhet i Guds Ord kan vi inte ha kyrkogemenskap.

Har Gud den helige uttalat sig, då kan vi ju inte vika. Men om vi är oeniga, då må vi söka enhet på grundval av Guds Ord. Vi måste forska i Skriften och klarlägga den kristna läran. Ty Jesus, vår läromästare, han sade: *JAG ÄR vägen, sanningen och livet.* (Joh. 14:6) Jesus gör anspråk på att vara dessa tre. Han är vår läromästare. Vi kan se det till exempel när Jesus hade berättat liknelsen om ogräset. Lärjungarna förstod inte. Men för dem fanns det inget viktigare än att ta emot allt han sade. Vi läser om det i Matt. 13:36: *Hans lärjungar kom då fram till honom och sade: "Förklara för oss liknelsen om ogräset i åkern."* Eller vi kan se på judarna i Berea. Paulus och Silas predikade i deras synagoga: *De tog emot ordet med all villighet och forskade dagligen i Skrifterna för att se om det kunde förhålla sig så.* (Apg. 17:11) Eller som det står i den tyska texten till Apologin: *[Människor med] goda samveten ropar efter sanningen och riktig undervisning från Guds Ord, och för dem är inte döden så bitter som att tvivla på en punkt; därför måste de söka var de kan finna undervisning.* (Triglot s. 290)

Ämnet för mitt föredrag är ju **Lag och evangelium – med Jesus som läromästare**. Nu i inledningen har jag tagit fasta i synnerhet på det sista: Att Jesus är vår *läromästare*. Detta faktum tycker jag är särskilt eftersatt i Sverige i dag. Detta kunde jag tala länge om och ge otaliga exempel på. Även bland relativt konservativa kristna finns här en föreställning att lärans renhet inte är så viktig. Kanske säger man det inte rakt ut, men man verkar utgå rätt ofta från att kyrkotillhörigheten är viktigare än läran. Eller också tycker man att det är viktigare att vara många än att läran är helt och hållet riktig. Men om vi inte har tagit in detta grundläggande att Jesus är vår läromästare och att vi är skyldiga att lyssna till honom blir ju all vår predikan och utläggning endast någon slags underhållning där man kan välja och vraka bland de olika delarna allt efter tidens tankar och eget behag. Låt oss nu gå vidare och fördjupa oss något i *vad* vi kan lära oss av Jesus.

Jesus predikade både lag och evangelium

Låt oss börja att helt kort rekapitulera vad lag och evangelium är. Då säger vi att det i Bibeln som talar om vad människan ska göra är lag och att det som talar om vad Gud gjort och gör för henne är evangelium.

Evangeliet kräver ingenting, utan är bara ett tillbudande av syndernas förlåtelse och barnskap hos Gud. Lagen däremot, den kräver av människan att hon ska göra olika gärningar.

Jag vill framhålla, att Jesus predikade både lag och evangelium. För, skillnaden mellan lag och evangelium är ju inte att evangeliet är en gudomlig lära, medan lagen är en mänsklig lära som vilar på människans förnuft. Nej inte alls, allt vi finner i Skriften, oavsett om det är lag eller evangelium är den levande Gudens eget ord.

Inte heller är skillnaden att det bara är evangeliet som är nödvändigt och att lagen enbart är ett tillägg som vi kan ha eller mista. Nej, båda är gudomliga och lika nödvändiga. Utan lagen förstår vi inte evangeliet, och utan evangeliet är inte lagen till någon nytta för oss.

Ibland – ännu i våra dagar! – möter man den naiva föreställningen att lagen är Gamla Testamentets lära och att evangeliet är det Nya Testamentets lära. Se till exempel på Jonas Gardells uppfattning om den stränge guden i GT och den förlåtande guden i NT. Men detta behöver jag ju inte motbevisa i denna församling, vi vet att det finns evangelium även i Gamla Testamentet och att Nya Testamentet också innehåller lag.

Jesu förkunnelse bestod både av lag och av evangelium. Jag vill börja med ett ställe i Lukasevangeliets tjugofjärde kapitel där Jesus summerar budskapet. Det är efter hans uppståndelse, när han mötte lärjungarna och förberedde dem för deras sändning ut i världen.

Jesus sade till dem: "Detta är vad jag sade till er, medan jag ännu var hos er: Allt måste uppfyllas som är skrivet om mig i Mose lag, hos profeterna och i psalmerna." Sedan öppnade han deras sinnen, så att de förstod Skrifterna. Och han sade till dem: "Det står skrivet att Messias skall lida och på tredje dagen uppstå från de döda, och att omvändelse och syndernas förlåtelse skall predikas i hans namn för alla folk, med början i Jerusalem. (Luk. 24:44 ff)

Vilket underbart ställe! Här ser vi hur Jesus gör under, han öppnar ögonen på sina lärjungar till att förstå Skrifterna. Och detta innebar inte att de skulle ta vara på litet här och litet där, nej, han säger: **Allt som är skrivet måste uppfyllas.** Och så sammanfattar han hela den kristna tron: Omvändelse och syndernas förlåtelse i hans namn för alla folk. Där har vi vårt ämne: lag och evangelium. Lag och evangelium är innehållet i den kristna tron.

Men, säger någon, inte predikar väl Jesus någon lagreligion? Han var väl inte lagisk? Han kom väl med evangeliet, att vi blir frälsta utan gärningar? Javisst. Helt riktigt. Om vi nyss sade att *omvändelse och syndernas förlåtelse i hans namn för alla folk* var en sammanfattning av den kristna tron, skulle vi faktiskt kunna ha en ännu kortare och mer koncentrerad sammanfattning: *Syndernas förlåtelse för alla folk.* Jesus säger ju själv i sitt samtal med Nikodemus: *Ty så älskade Gud världen (alla folk) att han utgav sin enfödde Son, för att den som tror på honom inte skall gå förlorad utan ha evigt liv* (syndernas förlåtelse) (Joh. 3:16)

Så inte är Kristus någon ny Mose så att han kommer med ett nytt lagförbund. Nej, Kristus kommer med evangelium. I den meningen är han inte någon laggivare. Men detta får inte leda oss till att dra slutsatsen att kristendomen inte innehåller någon lag. Ibland har man sagt att Kristus inte utfärdat några föreskrifter, för då skulle han vara lagisk och komma med ett lagförbund. Men så behöver det inte alls vara. Här gör man en motsättning där det inte finns någon. Det är faktiskt fullt möjligt att Kristus kommer med evangelium och att han inte är någon ny Mose, men att han likväl gett sin kyrka några speciella föreskrifter. Inte är han lagisk för det, vi återkommer till vad det innebär att vara lagisk.

Fördelen med att göra en sammanfattning är att framställningen blir enkel och begriplig. Om någon håller ett föredrag för en som inte är insatt, för en nybörjare, och går igenom alla detaljer och vartenda undantag och så vidare kommer den som lyssnar inte förstå särskilt mycket. Det blir alldeles för krångligt och ett enda virrvarr av småsaker som inte bildar någon helhet. För att vi ska kunna förstå enskildheter måste vi först ha ett begrepp om helheten. Sedan, när vi har helheten, kan vi förfina bilden mer och mer och lägga till fler och fler detaljer. För nackdelen med en sammanfattning är ju att man förlorar detaljer och precision. Det blir svepande.

Så om vi först och främst har slagit fast att Jesus inte kom med någon lagreligion där vi ska förtjäna Guds nåd, så ska vi nu gå vidare och titta på förhållandet mellan lag och evangelium hos Jesus. För han sade ju att omvändelse och syndernas förlåtelse ska predikas.

Omvändelse är ett flertydigt ord. Ofta definierar vi det som ånger och tro. Vi säger till exempel: Johannes Döparen predikade omvändelse. Då innefattar det både ånger och tro. Men när ordet omvändelse står tillsammans med syndernas förlåtelse eller evangelium, så betecknar det bara ånger, det vill säga sorg över synden, och det är ju lagens verk. Varför krävs omvändelse? Vår Herre ger svaret i Matteus nionde

kapitel: *Det är inte de friska som behöver läkare, utan de sjuka... Jag har inte kommit för att kalla rättfärdiga, utan syndare.* Med dessa ord visar Herren att orsaken till att ånger är absolut nödvändig är, att utan den är ingen redo att ta emot evangelium och tro. Den som redan är mätt, han är likgiltig inför inbjudan till det himmelska gästabudet. Han avvisar den och föraktar den. Det är precis som redan Salomo sade: *Den mätte trampar på honung, men den hungrige tycker att allt bittert är sött.* (Ordspr. 27:7)

Där det inte finns någon andlig hunger och törst, där tas inte Herren Jesus emot. Så länge som en människa inte blivit förkrossad och blivit en fattig syndare, förlorad och fördömd, har hon inte något allvarligt intresse av syndernas förlåtelse och en Frälsare.

Men när vi håller fast vid detta, att ånger är nödvändig för att bli en kristen, får vi inte tro att ånger är orsak till förlåtelsen. Ånger åstadkommer inte på något vis förlåtelsen, ånger visar människan hennes behov av evangelium. Ånger är en effekt av lagen, men genom laggärningar får man ingen förlåtelse.

Ånger är inte ens en god gärning. För ånger är sorg över synden, att vara förkrossad, pinad och plågad av lagens hammare. Det är inte en sorg som en människa har åstadkommit själv. Falska helgon däremot gör ofta sorgen till en gärning som de gör sig stora med: Det gäller att vara ordentligt förkrossad, annars duger det inte!

Nej, sann sorg över synden får man av Guds lag, när den predikas med all sin skärpa. Om någon sätter sig ner och försöker anstränga sig att bli förkrossad, att åstadkomma ånger, kommer han aldrig någonsin att lyckas.

Lagen ska predikas för de obotfärdiga

Ånger är alltså nödvändig för att en människa ska komma till tro, för att hon, tom på allt eget, ska ta emot Guds goda gåvor. Därför måste lagen predikas för dem som inte har någon ånger. Och det gjorde Jesus. Vi har många exempel på att Jesus predikar lag. Särskilt gör han det för fariseerna. Motsättningen mellan Jesus och fariseerna är ett grundtema i evangelierna. Jesus sparade inte på orden när han mötte fariseerna, de som var så säkra om sin egen förträfflighet. I sin sista stora uppgörelse med dem sade han: *Ni ormar, ni huggormsyngel, hur skall ni kunna undgå att dömas till Gehenna?* (Matt. 23:33) Jesus sade dem att de var ormar, yngel av den store ormen, som är Satan, och att de skulle komma till helvetet. Trots att han visste att detta skulle leda dessa personer till att spika fast honom vid korset, sade han sanningen till dem utan fruktan. Däri är Jesus vårt föredöme.

Vi måste komma ihåg att lagen har samma syfte som evangeliet, nämligen att människor ska komma till himmelen. Lagen är god och har som syfte att människor ska komma till Gud. Men när den drabbar sådana som inte kan hålla den blir den inte till liv, utan till död. (Rom. 7:9 f.) När nu Jesus predikade hårt mot fariseerna var det inte för att han *ville* fördöma dem. Som han sade till Nikodemus: *Inte sände Gud sin Son till världen för att döma världen utan för att världen skulle bli frälst genom honom.* (Joh. 3:17). Men fariseerna gjorde sådant hårdnackat motstånd att Jesus därför blev tvungen att ta fram storsläggan, för att om möjligt krossa deras egenrättfärdighet.

Låt oss nu se på ett annat av Jesu möten: Den rike ynglingen i Matteus 19 . Han kom till Jesus och sade: *Mästare, vad skall jag göra för gott för att få evigt liv?* Jesus avböjer hans smicker att kalla honom mästare och svarar: *Vill du gå in i livet, så håll buden.* Den unge mannen tror på sig själv. Hade han inte gjort det hade han svarat: Ack Herre, jag har försökt, men jag har inte klarat det, förbarma dig över mig syndare! Men han sade inte så. I stället fortsatte han på lagens väg och sade: *Vilka bud?* varvid Jesus räknar upp några av tio Guds bud. *Då sade den unge mannen till Jesus: "Allt detta har jag hållit. Vad är det mer som fattas?" Jesus svarade: "Vill du vara fullkomlig, gå och sälj vad du äger och ge åt de fattiga. Då skall du få en skatt i himlen. Och kom sedan och följ mig."* När den unge mannen hörde detta, gick han bedrövad sin väg, ty han ägde mycket.

På detta sätt blev det uppenbart att ynglingen förtröstade på sig själv och sin laguppfyllelse. Han satte sin egen ribba, så att han skulle klara den och få behålla sin egen lagreligion. Jesus visar däremot att lagens ribba ligger högt. Vi vet ju att den ligger ouppnåeligt högt. Jesus visste att det bud han gav ynglingen *gå och sälj vad du äger* för denne var ouppnåeligt. Inför Jesu lära att lagens ribba ligger ouppnåeligt högt

och att vi inte klarar Guds bud gick han hellre sin väg, ty han ville inte släppa sin avgud, rikedom. Han blev bedrövad, men han hade inte sorg över synden, utan sorg över att han skulle behöva mista Mammon.

Vi ser här att åt de människor som inte ville överge synden eller förtröstade på sig själva, räckte Jesus inte en droppe tröst. Evangeliet ska inte predikas för de obotfärdiga. Lagen måste utföra sitt verk. Och på Jesu tid fanns det många som plågades av sina synder. Fariseerna var stora lagförkunnare. Själva däremot var de inte plågade av lagen, de ansåg ju att de höll den. Så därför säger Jesus: *Kom till mig, alla ni som arbetar och bär på tunga bördor så skall jag ge er vila.* (Matt. 11:28) Han kallar alla, han säger *Kom till mig alla*, men för att inte de självsäkra ska tro att de har någon tröst att hämta tillägger han: *ni som bär på tunga bördor.* De egenrättfärdiga erbjuds ingenting.

För de förkrossade ska evangelium predikas

Hur annorlunda är det inte med de bekymrade syndarna! En dag kom till honom *en kvinna som var en synderska* (Luk 7:37) som inför de självrättfärdiga fariseerna föll på knä, tvättade hans fötter med sina tårar och torkade dem med sitt hår. Hon var förkrossad, men ingen hade tröstat henne. Så hon kom till Jesus, för hon hade förstätt att han var full av nåd. Vad gjorde Herren då? Började han klandra henne på grund av alla hennes synder? Sade han: *"Innan du får förlåtelse måste du visa mig att din ånger är sann och din omvändelse uppriktig"*? Nej, inte med ett ord. Han sade helt enkelt: *Dina synder är förlåtna.* Evangeliet är utan *om* eller *men*. Han förlät henne hennes synder och upprättade henne. Direkt och utan några som helst villkor.

Samma behandling fick publikanen Sackeus. Även om det mesta av hans förmögenhet inte kan ha kommit till genom luredrejeri och maktmissbruk – för han sade ju sedan att han skulle ge hälften av det han hade till de fattiga och betala tillbaka vad han krävt ut för mycket fyradubbelt – så hade han uppenbarligen tillskansat sig en del pengar orättfärdigt. Han ansågs allmänt vara en syndare.

Han kan ha hört en del av Jesu budskap direkt av Jesus, och mycket mer av andra som berättat för honom. Han hade blivit övertygad om att han inte kunde fortsätta leva syndigt, utan att han måste bättra sig. När han nu fick höra att Jesus skulle komma dit i närheten, klättrade han upp i ett träd, för han ville se denne helige man.

Vad gjorde Herren? Han fick syn på honom däruppe i trädet, och sade till honom: *Sackeus, skynda dig ner, ty i dag måste jag komma och stanna i ditt hus.* (Luk. 19:5) Kanske förväntade Sackeus sig att Jesus skulle gå igenom hans synder med honom och klandra honom för vad han gjort och hur han levat. Men Jesus gör ingenting sådant. Tvärtom, när han var hemma hos Sackeus sade han: *I dag har frälsning kommit till detta hus, eftersom också han är en Abrahams son.* Och Sackeus sade: *Herre, hälften av det jag äger ger jag åt de fattiga, och om jag har bedragit någon, ger jag honom fyrdubbelt tillbaka.* Det sade han av sig själv, av glatt hjärta. Hans samvete som förut hade varit tyngt av synd, det var nu lättat, och det drev honom till denna generösa hållning.

Liknelsen om den förlorade sonen är en annan illustration till detta. (Luk. 15) Efter att han slösat bort hela sitt arv tillsammans med skökor, kommer han tillbaka med ångerfullt hjärta. Fadern tar emot honom utan ett ord av klander, utan han faller honom om halsen, kysser honom och sätter på honom de finaste kläderna och utropar: *Hämta den gödda kalven och slakta den, och låt oss äta och vara glada. Ty min son var död men har fått liv igen, han var förlorad men är återfunnen.* Och de tillreder en stor fest, men inte ord av förebråelse fällt.

Denna inställning behöll vår Herre även när han hängde på korset. Bredvid honom hängde två brottslingar. Den ene av dem tog intryck av Kristi tålmodiga lidande, han hade börjat se sakerna i ett annat ljus. Han beskrev sin nya insikt med orden: *Fruktar inte heller du Gud, du som är under samma dom? Vår dom är rättvis. Vi får vad vi har förtjänat. Men han har inte gjort något ont. Och han sade: "Jesus, tänk på mig, när du kommer till ditt rike." Vi ser hur han förstår och bekänner att Jesus är Messias. Och vi ser igen att Jesus inte förebrår den som kommer till honom: Jesus svarade: "Amen säger jag dig: I dag skall du vara med mig i paradiset."*

Evangeliet är utan villkor

Så har Herren Kristus visat oss hur förkrossade syndare ska tas emot. De ska inte hänvisas till några egna gärningar eller aktiviteter. Det är inte heller så att de behöver på olika sätt kämpa sig fram till tron genom egna ansträngningar. De behöver inte utkämpa någon bönekamp, de behöver inte gå igenom olika stadier eller någon nådens ordning av kallelse, uppväckelse och omvändelse för att på olika sätt ta vara på den erbjudna nåden innan de blir pånyttfödda. Nej, Jesus visar oss dels genom sin undervisning och dels genom sitt sätt att behandla olika människor att *evangeliet skänks direkt och utan villkor*. Evangeliet kräver ingenting, utan är bara ett tillbudande av syndernas förlåtelse och barnskap hos Gud. Lagen däremot, den kräver av människan att hon ska göra olika gärningar.

Om Bergspredikan och lagens bruk

Inget föredrag om lag och evangelium med Jesus som läromästare kan gå förbi bergspredikan (Matt. 5-7). Nu är ju det ett ämne så stort att man skulle kunna hålla föredrag om bara Jesus och bergspredikan. Det har skrivits hela böcker om det. Och så lång tid har vi ju inte på oss att vi kan behandla det noggrant. Men vi ska beröra det helt kort i alla fall.

Vi sade tidigare att Jesus inte är någon ny Mose, han kommer inte med en lagreligion. Men här kanske någon säger: *Men se då på bergspredikan! Där är det ju tydligt att Jesu budskap är en massa nya lagar. Han säger ju: Ni har hört att det är sagt till fäderna – men Jag säger er.*

Ja, det är riktigt, Jesus predikar lag här. Men det betyder inte att kristendomen är ett lagförbund. Om man är oomvänd och blind för evangelium, då tror man fortfarande att Jesus kom till jorden för att ge människorna moralisk uppräckning, tacksamhet och förnöjsamhet med sin lott. Då är man nöjd med att man gör så gott man kan och man tar det allvarligt med etiken och moralen. Man ser Jesus som en budbärare om att vi ska älska varandra och leva rättfärdigt. För dessa människor är bergspredikan en nyckeltext.

Självklart är det bra med moralisk uppräckning och förnöjsamhet. Det är utmärkt. Vi är inte mot det. Tvärtom! Lagen ska predikas för de kristna, till helgelse. Men vi måste ge lagen dess rätta plats, vi får inte tappa bort det livgivande evangeliet. Det var för att frälsa syndare som Jesus kom till jorden, inte för att ge dem moralisk förbättring och inget mer.

Moralisk uppräckning kan vara ett samhällsmål. Jesus hänvisar till lagens användning i det israelitiska samhället och visar hur den inte är identisk med Guds heliga lag uppenbarad i Skriften. (Matt 19:8) Man brukar kalla detta för *lagens första bruk*. Den första användningen av lagen vilar på den naturliga lagen i samvetet. Det är denna inbyggda känsla av vad som är rätt och fel som gör att alla samhällen, oavsett vilken eller vilka religioner som omfattas där, har en tydlig ordning med rätt och fel i samhället. Man har lagar och straff för dem som överträder dessa.

Men detta är långt ifrån kristendom. Kristendomen är inte en lagreligion. Om man läser allt vad Jesus sagt och inte bara utvalda delar av bergspredikan till exempel, så ser man att Jesus kom till jorden för att frälsa oss förlorade och borttappade människor. Vi får aldrig mista fokuseringen på evangelium och frälsningen, Kristi ställföreträdande död för oss arma syndare, som vi mottar av nåd, i tro, utan laggärningar. Gör vi det, upphör vi att vara kristna.

Men att evangeliet är det viktigaste betyder inte att det är det enda som finns. Lagen finns också, och som jag sade tidigare, vi får inte tro att lagen är något mänskligt som bara vilar på förnuftet. Nej, lagen är gudomlig. Allt som står i Bibeln är den Guds heliga ord, både lag och evangelium. Även Lagen är en uppenbarelse från Gud, något vi inte kan tänka ut av oss själva. Som det står om arvsyndens i Schmalkaldiska artiklarna: *Denna arvsynd är ett så djupt ont fördärv i människans natur att vi inte kan fatta det med förståndet, utan måste tro det på grund av Skriftens uppenbarelse.* (SKB s 322, AS III:1,3)

Det är lagens uppgift att också driva oss till Kristus och evangelium. Vi måste bli ställda inför den helige och fruktansvärde Guden och se vår egen orenhet och skuld för att vilja komma till Kristus och hans förlåtelse. Det är denna lagens uppgift som jag här mest talat om i mitt föredrag, och den brukar man kalla *lagens andra bruk*. Den visar oss vår synd och driver oss till Kristus.

Här kan bergspredikan vara ett gott hjälpmedel. Det är sant att bergspredikan inte hölls främst för de otroende, men detta faktum ska vi särskilt komma ihåg till exempel när det gäller saligprisningarna som ju utgör inledningen av bergspredikan. Och vi ska inte heller försöka använda bergspredikans bud om kärlek i stället för vedergällning när vi stiftar lagar i samhället. Det hör till lagens första bruk att stifta lagar, och försöker någon använda bergspredikan till det, säger vi nej, för bergspredikan är ställd till lärjungarna, inte till världen.

Men ser vi på Jesu lagförkunnelse i bergspredikan, så ser vi hur Jesus tillämpar Guds lag i all dess kraft, och det låter sig än idag med fördel appliceras på de otroende och självsäkra.

När vi ställs inför Jesu mästerliga lagpredikan blir vi alla förstummade. Ty han svingar lagens svärd så att det tränger igenom hela själen: *Ni har hört att det är sagt till fäderna: Du skall inte dräpa . Den som dräper är skyldig inför domstolen. Jag säger er: Den som är vred på sin broder är skyldig inför domstolen* (Matt 5:21)

Så ser vi hur Jesus klarlägger Guds lag med all dess skärpa. Fariseerna, de var nöjda med att hålla Guds lag till det yttre. Men Jesus visar att Guds lag siktar in sig på hjärtat, på själen. De nöjde sig med att inte begå äktenskapsbrott rent fysiskt, men Jesus sade: *Ni har hört att det är sagt: Du skall inte begå äktenskapsbrott. Jag säger er: Var och en som med begär ser på en kvinna har redan begått äktenskapsbrott med henne i sitt hjärta.* (Matt. 5:27)

Men Jesus nöjde sig inte med att utlägga lagen och höja ribban från att man inte ska göra något ont mot nästan till att man inte ens *tänker* något ont om nästan. Nej, det räcker inte att avhålla sig från det onda, vi är också skyldiga att vara goda, av hjärtat: *Ni har hört att det är sagt: Du skall älska din nästa och hata din ovän Jag säger er: Älska era ovänner och be för dem som förföljer er. Då är ni er himmelske Faders barn. [...]Var alltså fullkomliga, såsom er Fader i himlen är fullkomlig.* (Matt. 5:53)

Inför dessa krav ser vi att Gud av oss kräver fullkomlig renhet och fullkomlig lydnad. Och det klarar vi inte. Kristus är vårt enda hopp. Jesus är den ende som har ett gott budskap, ett glatt budskap, ett evangelium att komma med till förkrossade själar. Ett evangelium med förlåtelse för alla synder och brott mot Guds lag.

Den gamla människan och den nya människan

Men om nu lagens andra bruk är att driva människor till Kristus, så att de får alla sina synder förlättna, då behöver väl inte lagen förkunnas i församlingen? Det räcker ju då att predika lagen för de utomstående. Ja, så kan man tycka att det borde vara. Men alldeles uppenbart gjorde inte Jesus så. För som vi konstaterade höll han bergspredikan för sina egna lärjungar, för de troende. Och i bergspredikan möter oss en fulltonig lagförkunnelse. Hur ska vi förstå det? Vi kan jämföra med det tredje kapitlet ur Paulus brev till Kolosserna. Där talar han om den gamla människan och den nya människan. Han beskriver den nya människan och säger: *Då ni alltså har uppstått med Kristus, sök då det som är där ovan, där Kristus sitter på Guds högra sida. [...] Ty ni har dött och ert liv är dolt med Kristus i Gud. När Kristus träder fram, han som är vårt liv, då skall också ni träda fram i härlighet tillsammans med honom.[...] Ni har ju klätt av er den gamla människan med hennes gärningar och klätt er i den nya människan, som förnyas till rätt kunskap och blir en avbild av sin Skapare. Lägga märke till hur Paulus beskriver den nya människan som en verklighet, som ett faktum. Han säger ”Ni har klätt er i den nya människan.”*

Men samtidigt som han målar denna bild av den nya människan, så finns den gamla människan kvar. Vi brukar ju säga att den gamle Adam måste dränkas varje dag. Paulus säger därför samtidigt på detta ställe: *Döda därför era begär som hör jorden till: otukt, orenhet, lidelse, lusta, och girigheten.* Trots att de alltså är nya skapelser finns dessa begär kvar. *Bland [olydnadens barn] vandrade också ni en gång, då ni levde i dessa synder. Men nu skall också ni lägga bort allt detta: vrede, häftighet, ondska.*

Så ser vi hur Jesus predikar lag för de troende. Vi förstår att det är nödvändigt när vi ser att den gamla människan finns kvar och den behöver bekämpas. Detta är vad vi kallar lagens tredje bruk. Det är Guds lag predikad för de kristna, för de omvända. Men, och detta är viktigt, här blir lagen mottagen på två sätt i varje kristen: Den nya människan tar glatt och villigt emot Guds lag. Det är hennes högsta fröjd att få göra Guds vilja. Evangelium ger henne en ny håg och en ny vilja. Den gamla människan däremot måste

drivas och tvingas till att följa Guds lag, även med varningar och hot om straff. Det är som det står i våra bekännelseskriter: *Därför behöver Guds rätt troende, utkorade och pånyttfödda barn i detta livet för köttets lustas skull inte bara lagens dagliga undervisning och förmaning, varning och hotelse, utan ofta även dess bestraffning* (SKB 605, SD VI:9)

Om lagiskhet

Vad innebär det att vara lagisk? Jo, att vara lagisk är att åtminstone delvis sätta lagen i evangeliets ställe. En lagisk tro har tappat bort åtminstone någonting av evangeliet och i dess ställe har man satt regler och föreskrifter som ska uppfyllas. Antingen nöjer man sig då med Guds bud, eller också hittar man dessutom på egna. Fariseerna som ju var lagiska, de satte en ära i att följa Guds bud, och dessutom en väldig massa människobud. Men i sin strävan att hålla Guds bud tappade de bort det viktigaste budet. Som Jesus sade: *Ve er, ni fariseer! Ni ger tionde av mynta, ruta och alla slags grönsaker men bryr er inte om rätten och kärleken till Gud. Det ena borde ni göra utan att försumma det andra.* (Luk. 11:42) Så fariseerna, de hade både för mycket lag (de lade till människobuden) och de hade för litet lag (de tappade bort kärleken till Gud och nästan).

Jag skulle vilja koncentrera problemet med lagiskhet och säga: Lagisk är man inte för att man har kvar lagen, utan för att man saknar evangeliet. *Lösningen på lagiskhet är inte att avskaffa lagen, utan att tro evangeliet.* Evangeliet pånyttföder och skapar den nya människan, som fylls av kärlek till Kristus och vad han gjort för oss. Därför följer den nya människan glatt och villigt alla Guds bud. Och om någon bryter mot Guds bud, vill hon kärleksfullt och tålmodigt hjälpa den människan upp på den rätta vägen. Men där man föraktar Guds Ord, föraktar hans bud och hans sanning, där kan hon inte visa barmhärtighet, ty hon är bunden av sin Herre Jesus som bjöd i missionsbefallningen: *lär dem att hålla allt vad jag har befallt er* (Matt. 28:20).

Och att följa detta bud, det är som jag tidigare visat, inte lagiskt. Det är ofta så att lutheraner beskylls för att vara kärlekslösa och lagiska, eftersom de så nitiskt försvarar Guds ord och säger att det är Guds befallning att vi måste hålla fast vid hela den kristna läran. Men Jesus sade faktiskt i missionsbefallningen att vi skulle det. Eller som Paulus uttrycker det: *Jag har inte tvekat att predika för er hela Guds vilja och plan.* (Apg. 20:27) Dessutom vet lutheranerna, att där man börjar kompromissa om Guds Ord, där hotas förr eller senare evangeliet självt. Här skulle jag vilja (lätt moderniserat) citera ett stycke ur bekännelseskriterna:

Men vi har en hjärtans lust och håg till [...] endräkt och är för vår del av hjärtat böjda och benägna att så långt, som i vår förmåga står, befordra en sådan enighet, genom vilken Guds ära lämnas oförkränkt, inget av det heliga evangeliets gudomliga sanning ges upp och ingen eftergift görs åt minsta villfarelse, utan i stället fattiga syndare förs till en rätt, sann bättring, upprättas genom tron, stärks i den nya lydningen och sålunda uteslutande genom Kristi förtjänst blir rättfärdiga och saliga. (SKB s. 674, SD XI:96.)

Den rena läran är ingen sak man kan "ha eller mista", det är ingen likgiltig sak, nej det är ett gudomligt bud som vi fått av Herren Jesus själv. Därför avvisas den falska läran i Konkordieformeln med skarpa orden: *Vi fördömer.* Men detta betyder inte att man ska springa runt och fördöma alla människor man träffar på och har ett andligt samtal med. Vi ska lära av Jesus hur fint han för samtal med olika människor och leder dem steg för steg till sanningen. Ta till exempel kvinnan vid Sykars brunn, som Jesus samtalar så kärleksfullt med.

Vi ska inte tro att vi är bättre människor för att vi tillhör en luthersk bekännelsekyrka. Vi ska inte vara högfärdiga över att vi blivit betrodda med den rätta läran. Vi ska göra som Jesus, vi ska möta människor där de är och tala ödmjukt till dem i deras situation. Vi är arma syndare vi liksom de, med den skillnaden att vi har fått en Frälsare.

Men när det behövdes sparade inte Jesus på orden: *Ve dig, Korasin! Ve dig, Betsaida! [...] Och du, Kapernaum, skall väl du upphöjas till himlen? Nej, ner i helvetet skall du fara.* (Luk. 10:13f.)

Den nya människan och lagen

Lagen talar både till den gamla människan och till den nya. Den gamla människan vill inte följa Guds lag. Så när Gud talar till den gamla människan tillfogar han hot, förbannelser och straff. Men den nya människan följer så gärna Guds lag, hon har ingen högre längtan. Se på kung David, hur skönt han uttrycker det i den fyrtonde psalmen:

*Att göra din vilja, min Gud, är min glädje,
din lag är i mitt hjärta.*

*Jag förkunnar det glada budskapet om rättfärdighet
i den stora församlingen.*

Se, jag tillsluter inte mina läppar, du, HERRE, vet det.

*Din rättfärdighet döljer jag inte i mitt hjärta,
om din trofasthet och din frälsning talar jag.*

*Jag tiger inte om din nåd och din sanning
för den stora församlingen. (Ps. 40:9 ff.)*

Den nya människan ser inte som någon börda att följa Guds lag. Hon behöver inte hotas, hon gör allt av fri vilja och med glädje. Vi ser hur David liksom bubblar över av fröjd att bekänna och predika Guds Ord. Guds lag är Guds oföränderliga vilja, det är vad Gud kräver. Ordet *kräver* är litet lurigt. Det kan nog uppfattas på litet olika sätt. För vi säger att Guds lag vänder sig till den gamla människan med hot, förbannelser och straff, men att när Guds lag vänder sig till den nya människan behövs inte detta. Hur är det då med ordet *krav* och *kräver*? Jag menar att vi kan behålla ordet *krav* även när Gud talar lag till den nya människan. För den nya människan uppfattar inte Guds krav som något hotfullt, utan hon ser *positivt* på dem. Vi kan kanske likna det vid en idrottare som blir stimulerad av att ha krav på sig, det hjälper honom att prestera. Han ser inte dessa krav som ett hot, utan som en hjälp. Om vi avvisar ordet *krav* för den nya människan är risken stor att vi tror att den nya människan inte har någon lag.

Att vara evangelisk

När det gäller lagens tredje bruk bör man vara evangelisk. Vad innebär det att vara evangelisk? Det innebär inte att man tar bort lagen, utan att evangeliet ger kraft och vilja att hålla lagen. Lagen kan inte hållas utan Kristus och tron på evangeliet. Som det står i våra bekännelseskrifter: *Ty sedan vi blivit rättfärdiggjorda och pånyttfödda, börjar vi att frukta Gud, älska honom, bedja om och vänta hjälp av honom, tacka och lova honom och lyda honom under allt betryck. Vi börjar också att älska vår nästa, eftersom nu våra hjärtan bestäms av andliga och heliga rörelser. Men detta kan komma till stånd först sedan vi genom tron blivit rättfärdiggjorda och pånyttfödda samt mottagit den helige Ande. Ty först och främst kan ingen fullgöra lagen utan Kristus. (SKB s 123, ACA III:4f)*

Men beteckningen *evangelisk* har ofta använts som ett skäl att lägga bort lagen. När man i Svenska kyrkan vid artonhundratalets slut och fyrtio år framåt var besvärade av de lutherska bekännelseskrifternas lära gjordes därför försök att stryka bland annat Athanasianska trosbekännelsen och Konkordieformeln. Men dessa förslag avvisades eftersom man menade att om man avskaffade Konkordieformeln för att man inte trodde på den, skulle man ju bli så hårt bunden av det man valde att ha kvar. Det skulle då se ut som om man trodde på det man behöll. Då skulle man ha godkänt en felaktig syn på bekännelseskrifterna. Man förespråkade i stället en *evangelisk* syn på bekännelseskrifterna, det vill säga att var och en fick tolka dem efter eget förstånd. I klartext betyder ju det att prästerna fick tro som de ville, eftersom de menade att de var evangeliska. Det andra sättet att se på bekännelseskrifterna, det sade man var ”en legalt [=lagiskt] juridisk bokstavsträldom”¹

Men att hålla fast vid Guds ord i Bibeln och bekännelseskrifterna är inte lagiskt. Som jag redan sagt innebär inte att vara evangelisk att lägga bort lagen. För det är faktiskt Guds lag att vi ska hålla fast vid allt hans ord. Att hålla fast vid Guds Ord kan omöjligt vara evangelium, att hålla fast vid Guds Ord är ju något som *vi* ska göra, inte något Gud har gjort eller gör för oss. Så hur undviker vi lagiskhet när vi håller fast vid Guds Ord? Jo, genom att tro evangelium och genom att med glatt hjärta hålla fast vid Guds Ord.

Vi ser hur det ska vara mycket tydligt i Paulus brev till Titus. Först visar han hur det borde vara, att den nya människan skall råda, och han skriver: *Kristus har offrat sig själv för oss för att friköpa oss från all*

laglöshet och rena åt sig ett egendomsfolk, som är uppfyllt av iver att göra goda gärningar. Vi känner på denna beskrivning igen den nya människan. Paulus vet dock att den gamla människan finns kvar, och mot den måste man ta i och framhålla med viss skärpa hur det ska vara. Därför fortsätter han direkt efter orden ovan: Så skall du tala, förmana och tillrättavisa med allt eftertryck. (Tit. 2:14 f.)

Ibland har man inte velat kännas vid att den nya människan ska följa lagen. Man har sagt att lagen är för den gamla människan, men att den nya människan formas av evangeliet. Som vi sett stämmer inte det. En kristen har sitt nya liv av evangeliet. Det är evangeliet som motiverar en kristen att leva det nya livet för Kristus.² Det är evangeliet som motiverar den kristne att med glädje och lovprisning hålla lagen.

Evangeliet talar inte om hur en kristen ska leva, det gör lagen. Men lagen ger inte kraft till att uppfylla lagen, det gör evangeliet. Lagen kan inte skapa någon laguppfyllelse som håller inför Gud. Med sina hotelser och förbannelser kan den tvinga fram en viss, yttre lydnad, men den kan aldrig skapa ett gudfruktigt hjärta och tro, det kan bara evangeliet. Jesus sade: *Jag är vinstocken, ni är grenarna. Om någon förblir i mig och jag i honom, bär han rik frukt, ty utan mig kan ni ingenting göra. (Joh. 15:5)*

Det som inte sker av tro, det är synd. Endast den som tror evangelium kan därför till en viss grad uppfylla Guds bud, följa Guds lag och göra goda gärningar och bära frukt. Men utan evangelium är lagen inte till någon nytta: *utan mig* säger Jesus, det vill säga utan evangeliets underbara inlemmande i Kristus genom syndernas förlåtelse *kan ni ingenting göra*. Men genom att bli Guds heliga och rena barn genom rättfärdiggörelsen och förlåtelsen när vi blir grenar i vinstocken blir vi i stånd att bära frukt.

Om vi inte tror evangelium är oss lagen inte till någon nytta. För den som tror evangelium är lagen välsignad, ty den hjälper honom att leva till Guds ära och Guds behag.

Så ser vi hur lagen och evangeliet samspelar och kompletterar varandra. Jesus lärde oss både lag och evangelium och han visade oss för vem vi ska predika lag och för vem vi ska predika evangelium. Han predikade båda dessa på ett fantastiskt sätt. Jesus är vår läromästare. Honom ska vi följa.

¹ Kyrkolagsutskottets betänkande nr 32 vid Allmänna kyrkomötet 1920. Citerat efter S Erlandsson: Den lutherska bekännelsen i Sverige, Biblicum 1978, s 28.

² Jag citerar här två meningar ur en artikel av Stefan Hedkvist i tidskriften Biblicum nr 1/2011: *Evangeliet föder ett ekumeniskt sinne*. De två meningarna står på s 22, rad 15, men jag fortsätter på ett annat sätt.